

Přednáška č. I. PRÁVNÍ NAUKA

Právo jako normativní systém.
Prameny práva.

JUDr. Lukáš Hlouch, Ph.D.
KPT MU PrF v Brně

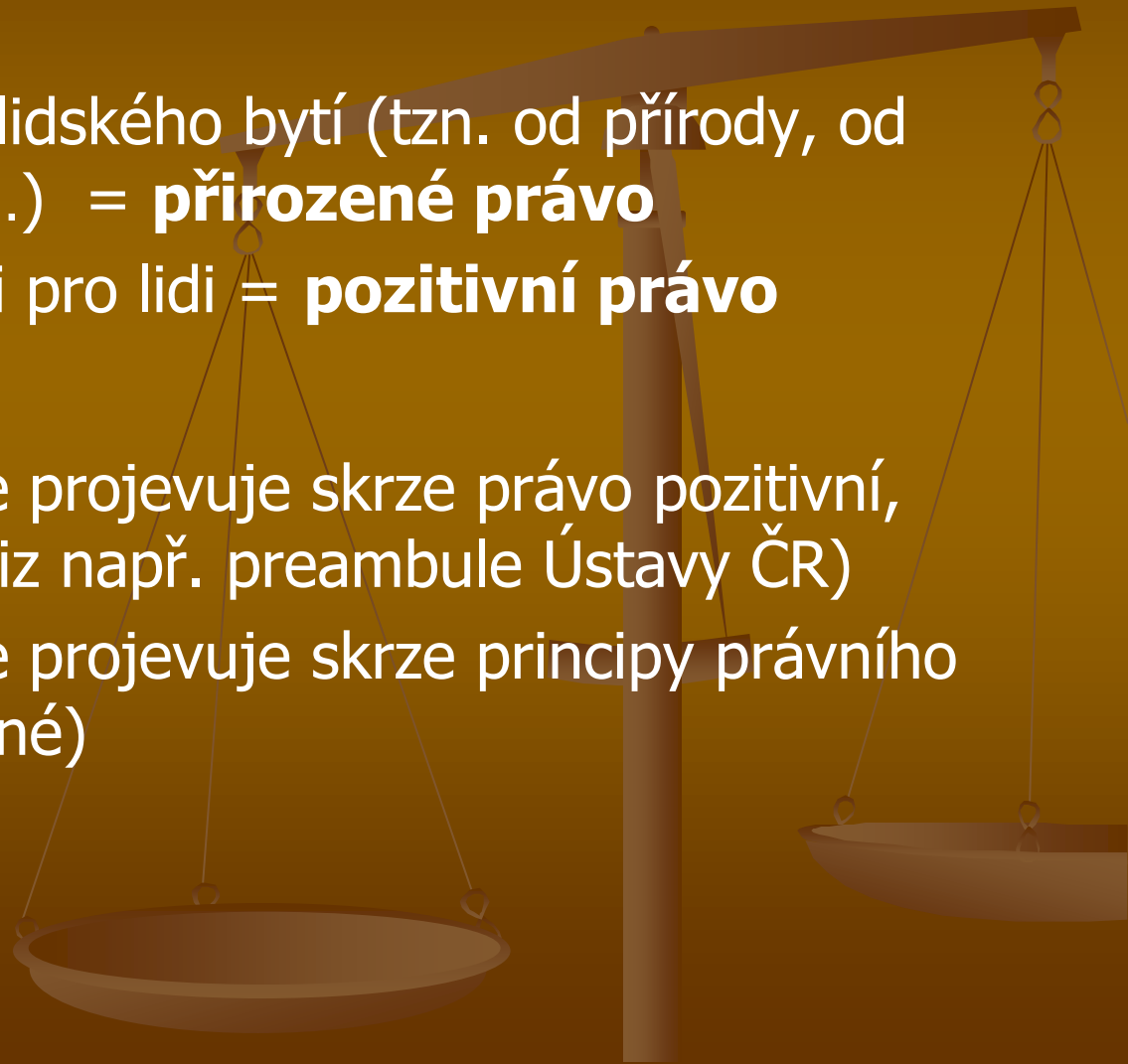
Organizační informace

Literatura

- Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011 **(POVINNÁ !!!)**
- Večeřa, M. a kol. Základy teorie práva. ; *multimediální učební text*. MU v Brně, 2010.
- Škop, M., Macháč, P. Základy právní nauky. Praha: Wolters Kluwer
- Způsob ukončení: zkouška

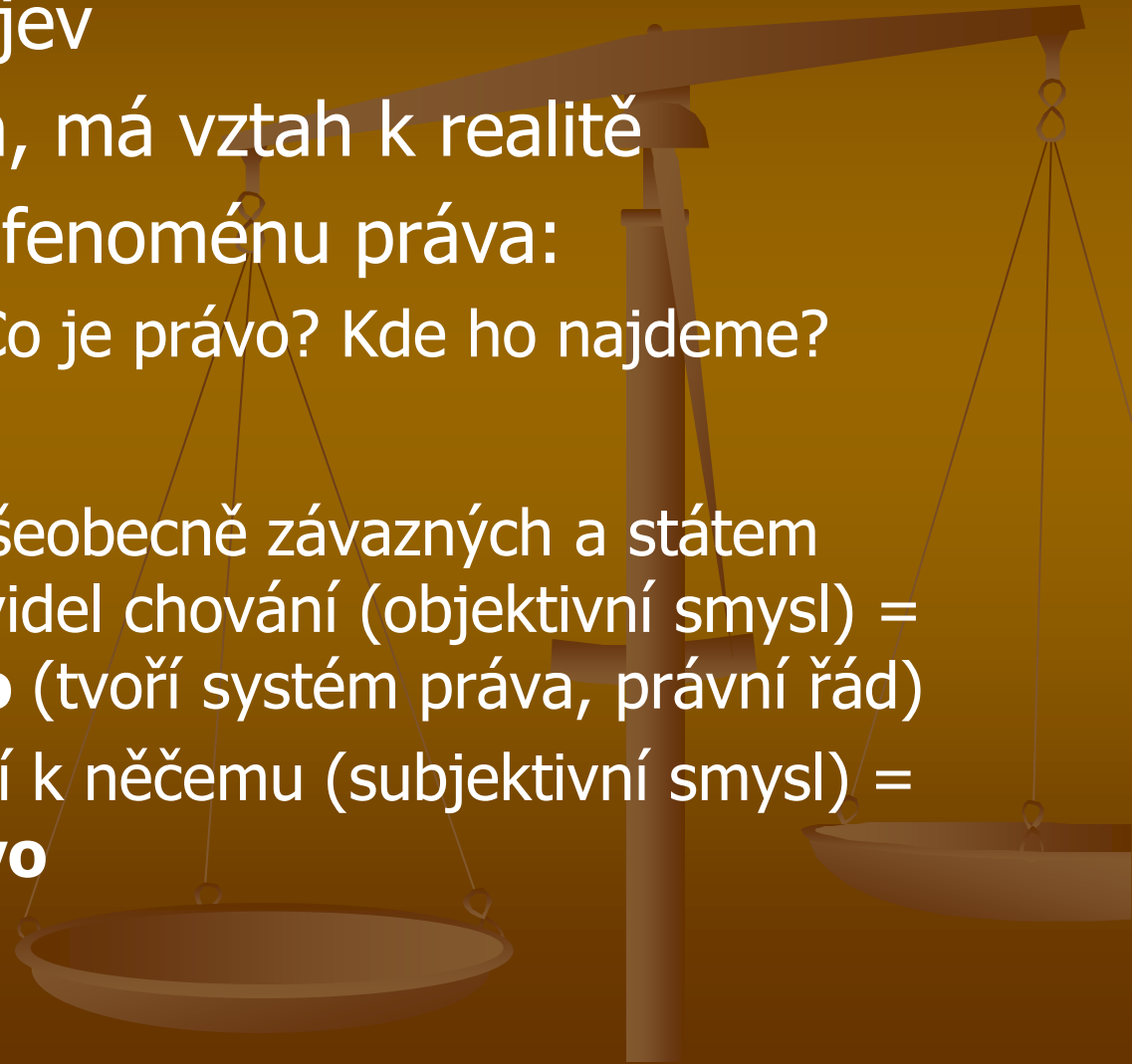
Co je to právo?

- Odlišení práva:
  - Daného z povahy lidského bytí (tzn. od přírody, od Boha, od rozumu...) = **přirozené právo**
  - Stanoveného lidmi pro lidi = **pozitivní právo**
- Vzájemný vztah
  - Přirozené právo se projevuje skrze právo pozitivní, které je uznává (viz např. preambule Ústavy ČR)
  - Přirozené právo se projevuje skrze principy právního řádu (často nepsané)

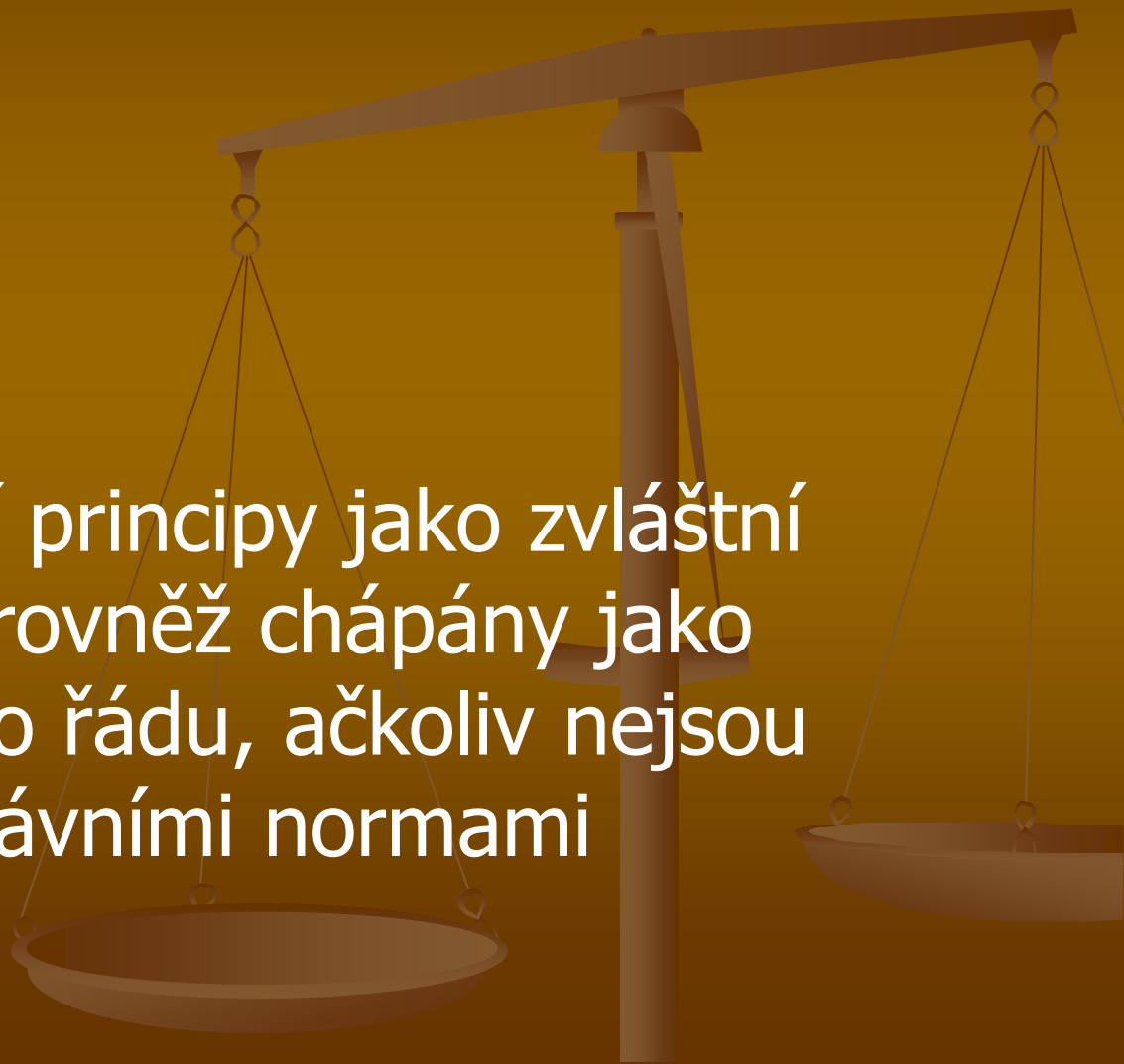
Co je to právo I.?

- je to společenský jev
- normativní systém, má vztah k realitě
- stručné vymezení fenoménu práva:
  - diskuze na téma Co je právo? Kde ho najdeme?
- odlišenost:
  - právo = systém všeobecně závazných a státem vynutitelných pravidel chování (objektivní smysl) = **objektivní právo** (tvoří systém práva, právní řád)
  - Právo = oprávnění k něčemu (subjektivní smysl) = **subjektivní právo**

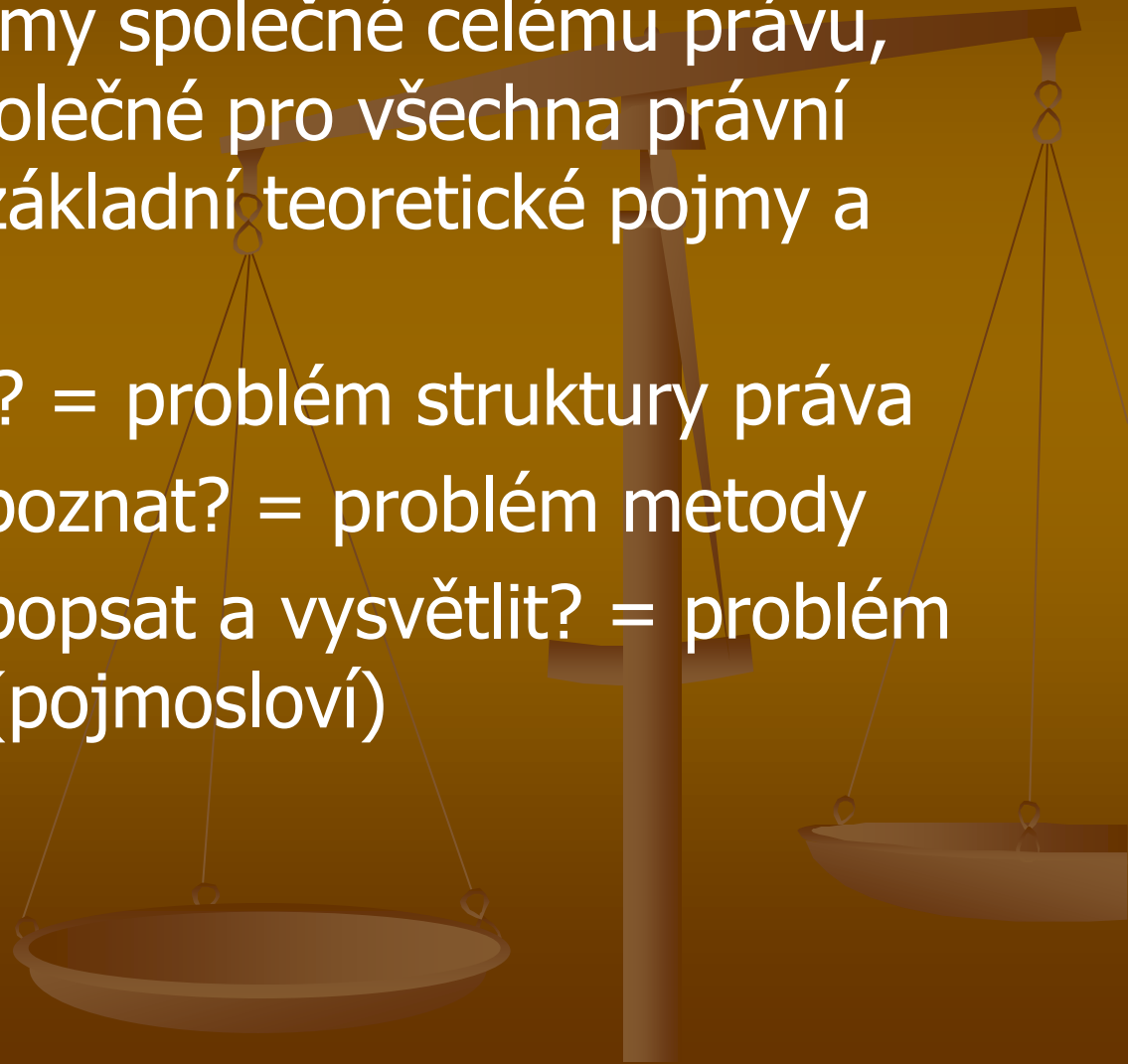
Struktura právního řádu

- právní norma
- právní institut
- právní odvětví
- právní řád
- POZOR – právní principy jako zvláštní normativy jsou rovněž chápány jako součást právního řádu, ačkoliv nejsou standardními právními normami

Předmět teorie práva

- TP zkoumá problémy společné celému právu, definuje pojmy společné pro všechna právní odvětví, definuje základní teoretické pojmy a vztahy
- 1) Co je to právo? = problém struktury práva
- 2) Jak lze právo poznat? = problém metody
- 3) Jak lze právo popsat a vysvětlit? = problém právních dogmat (pojmosloví)

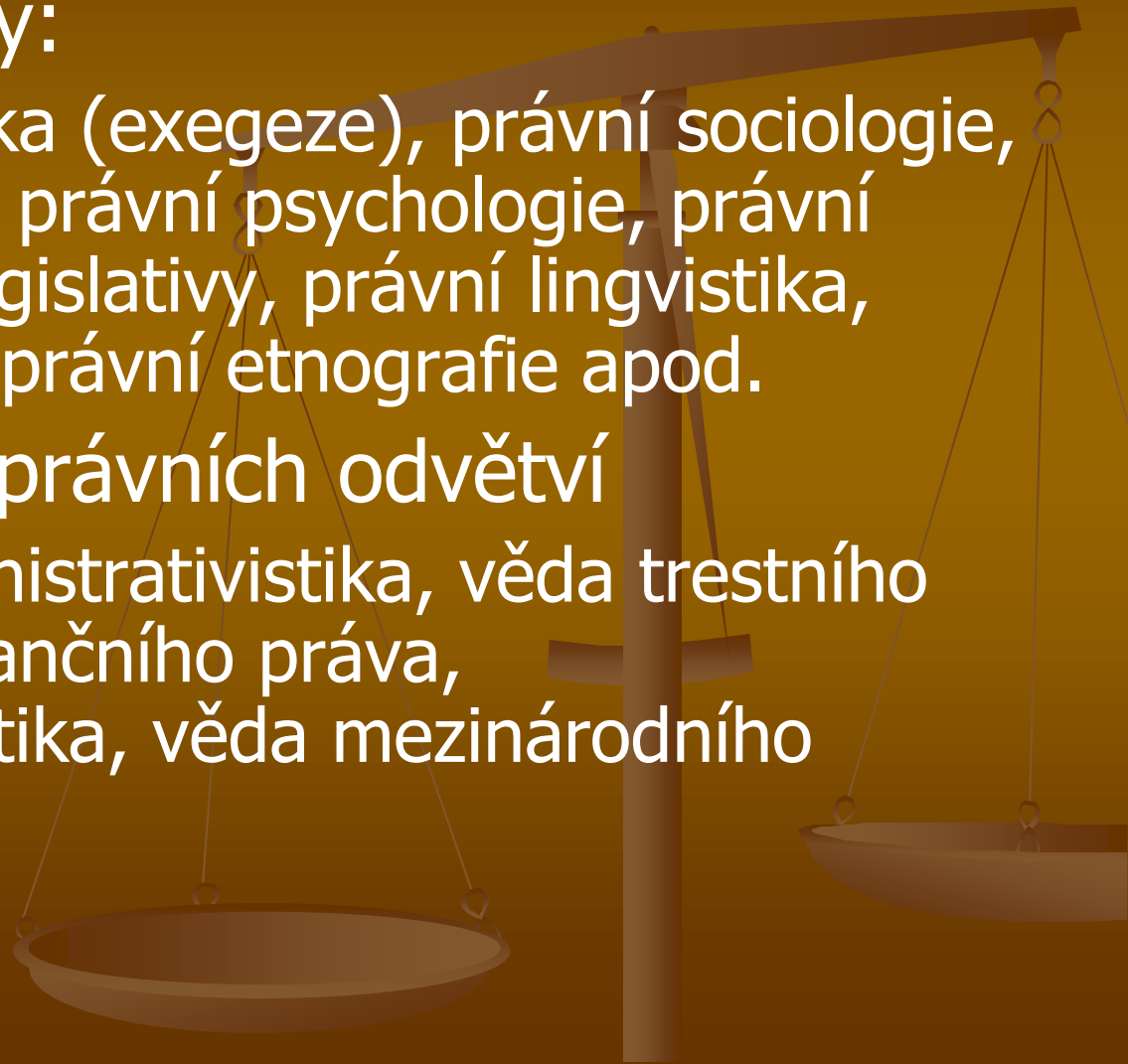
Teorie práva a ostatní právní vědy

- další právní vědy:

- právní dogmatika (exegeze), právní sociologie, právní politika, právní psychologie, právní logika, teorie legislativy, právní lingvistika, právní historie, právní etnografie apod.

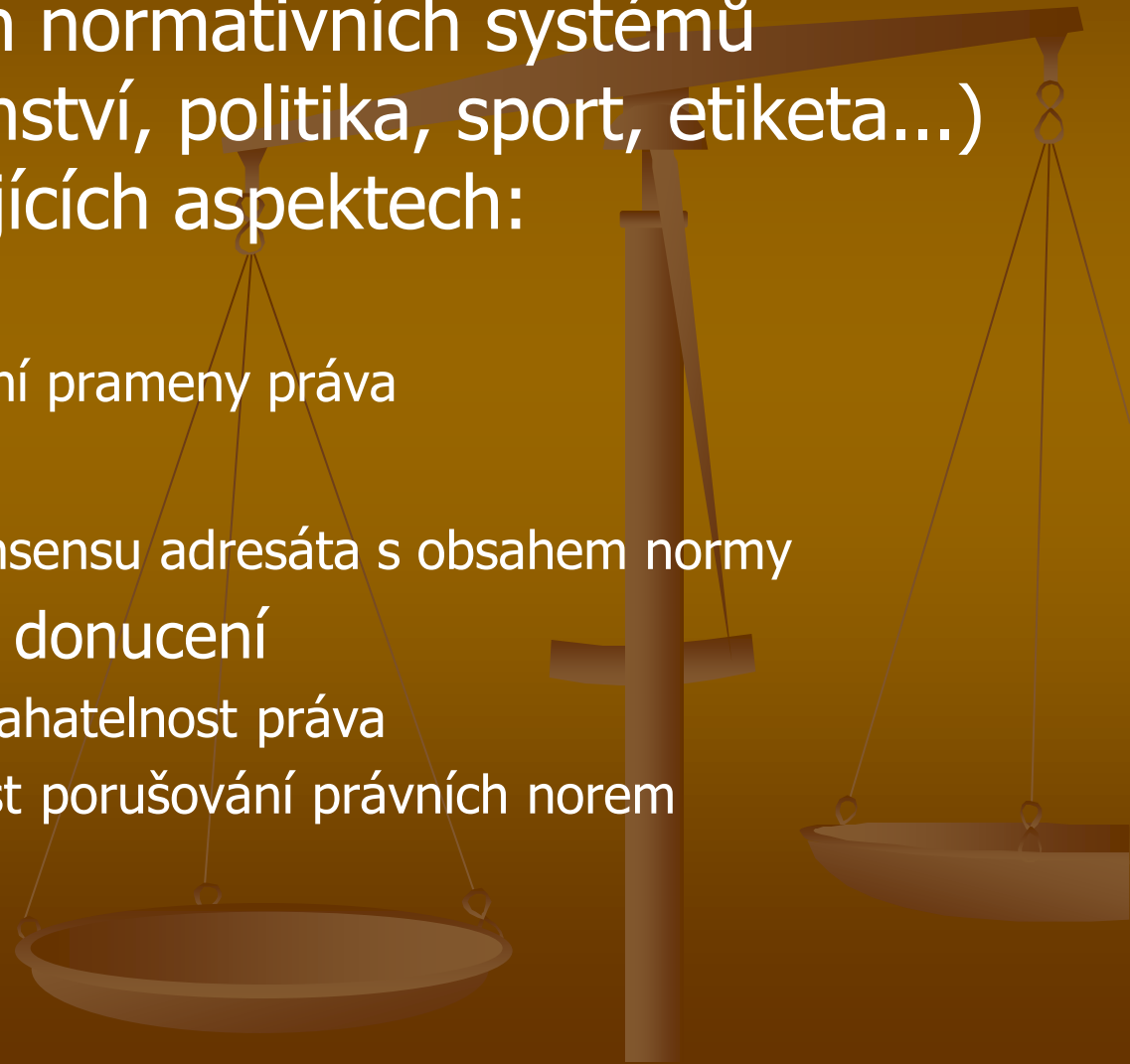
- členění věd dle právních odvětví

- civilistika, administrativistika, věda trestního práva, věda finančního práva, konstitucionalistika, věda mezinárodního práva...

Právo a jiné normativní systémy

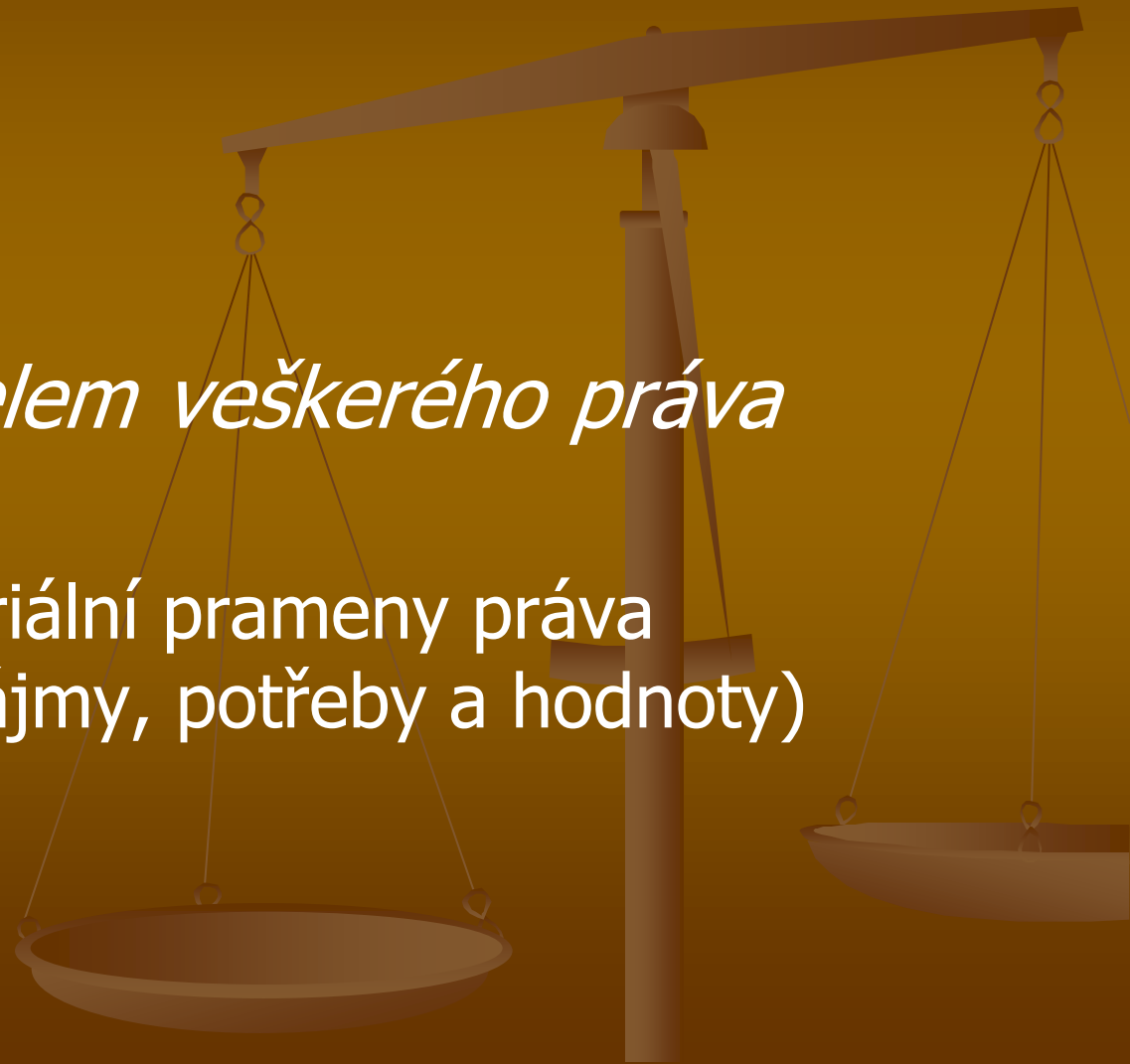
- odlišnost od jiných normativních systémů (morálka, náboženství, politika, sport, etiketa...) spočívá v následujících aspektech:
  - zvláštní forma
    - Viz k tomu formální prameny práva
  - obecná závaznost
    - Nezávislost na konsensu adresáta s obsahem normy
  - uplatnění státního donucení
    - Vynutitelnost/vymahatelnost práva
    - Sankcionovatelnost porušování právních norem

Charakter práva jako systému

- Otevřenost
- Dynamičnost
- Cílenost
- „*Účel je stvořitelem veškerého práva* (Jhering)“
  - Vazba na materiální prameny práva (společenské zájmy, potřeby a hodnoty)

Forma práva

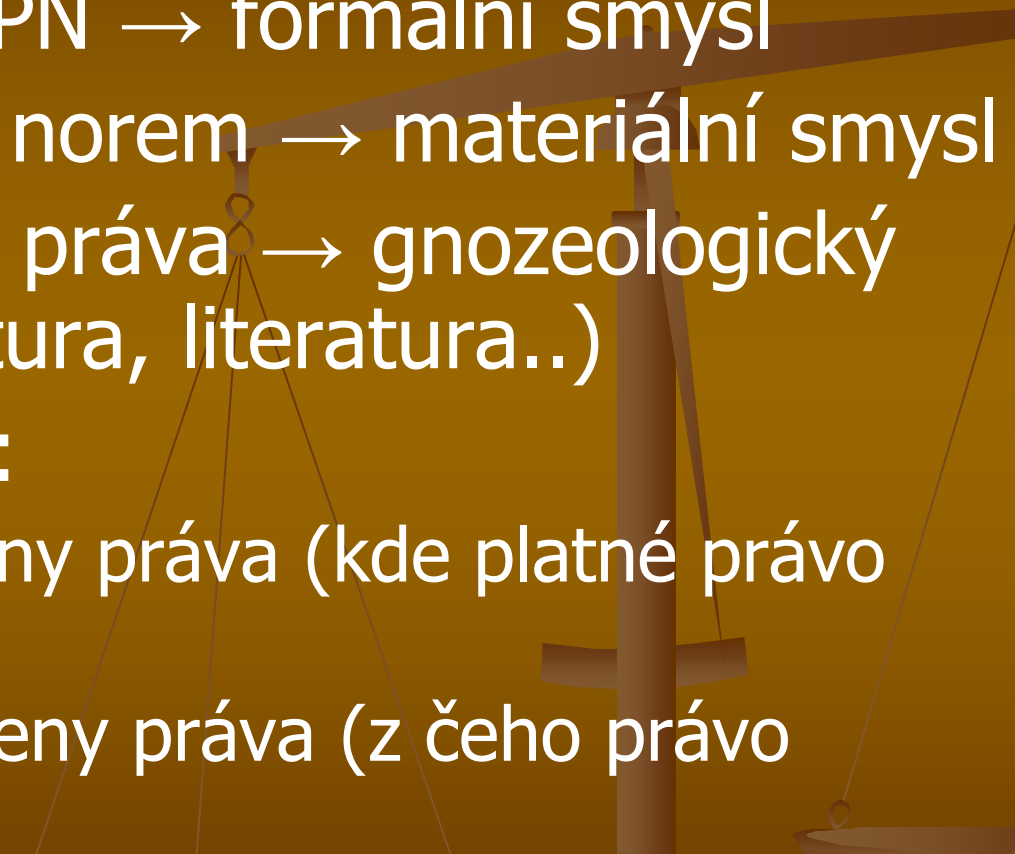
■ Právo psané

- obecným pramenem psaného práva je **právní předpis**:
- „Hmotné médium, jímž je komunikována nehmotná právní norma svým recipientům (adresátům). Závazný písemný dokument, vyjadřující obsah právních norem jako pravidel lidského chování.“ (V. Knapp)
- Právo kontinentální
  - Právo ČR

■ Právo nepsané

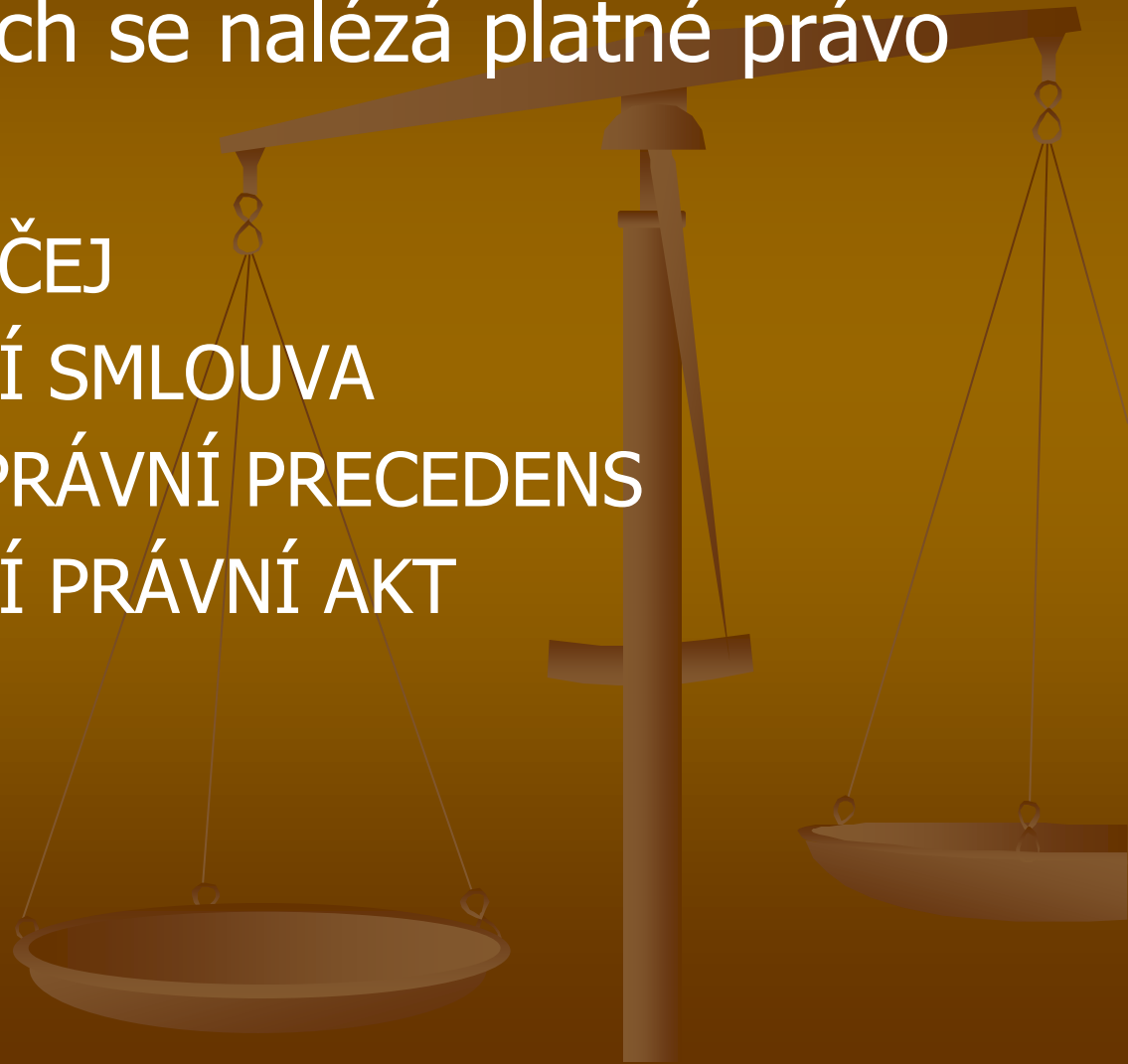
- Tradiční právní systémy (Afrika)
- Mezinárodní právo (právní obyčeje)
- Anglosaský právní systém „common law“ - **původně** právní obyčeje, dnes – marginální význam, dominují právní předpisy (tzv. statutes, bills) a „case law“ (judikatura)

Prameny práva - definice

- a) vnější forma PN → formální smysl
  - b) zdroj obsahu norem → materiální smysl
  - c) zdroj poznání práva → gnozeologický smysl (+ judikatura, literatura..)
  - K zapamatování:
    - Formální prameny práva (kde platné právo najdu?)
    - Materiální prameny práva (z čeho právo vzniklo?)
-

Formální prameny práva

- **Formy, ve kterých se nalézá platné právo**
- **Dělení**
  - 1) PRÁVNÍ OBYČEJ
  - 2) NORMATIVNÍ SMLOUVA
  - 3) SOUDNÍ / SPRÁVNÍ PRECEDENS
  - 4) NORMATIVNÍ PRÁVNÍ AKT

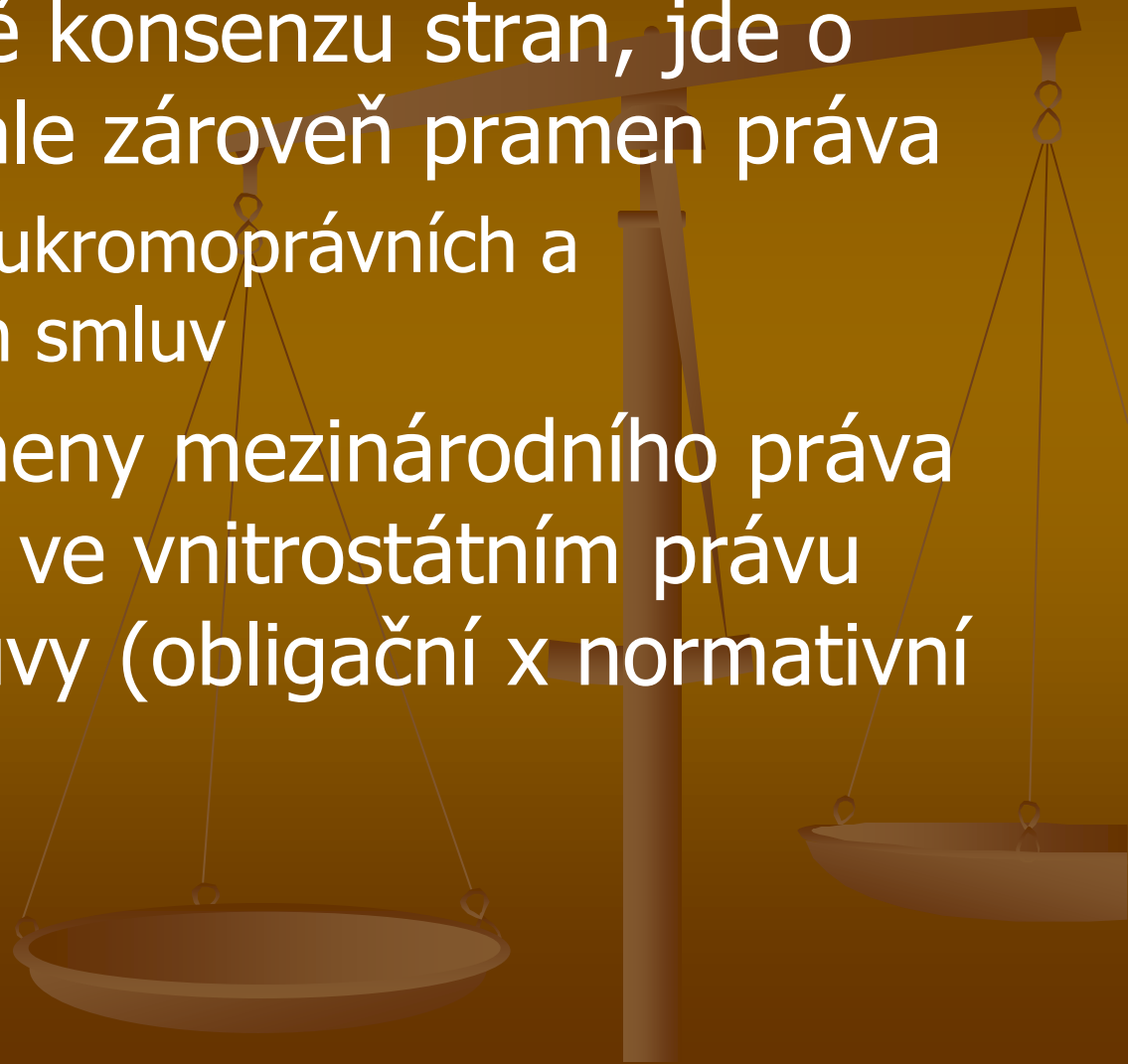

Právní obyčej

- nejstarší pramen práva, původně nepsané
- opinio neccesitatis (iuris) + usus longaevus
- znaky: obecnost, uznání státu, vlastní právní síla, vynutitelnost
- odlišnost od **zvyklostí** (např. obchodní zvyklosti, ...)
- Dnes: tradiční právní systémy + mezinárodní právo

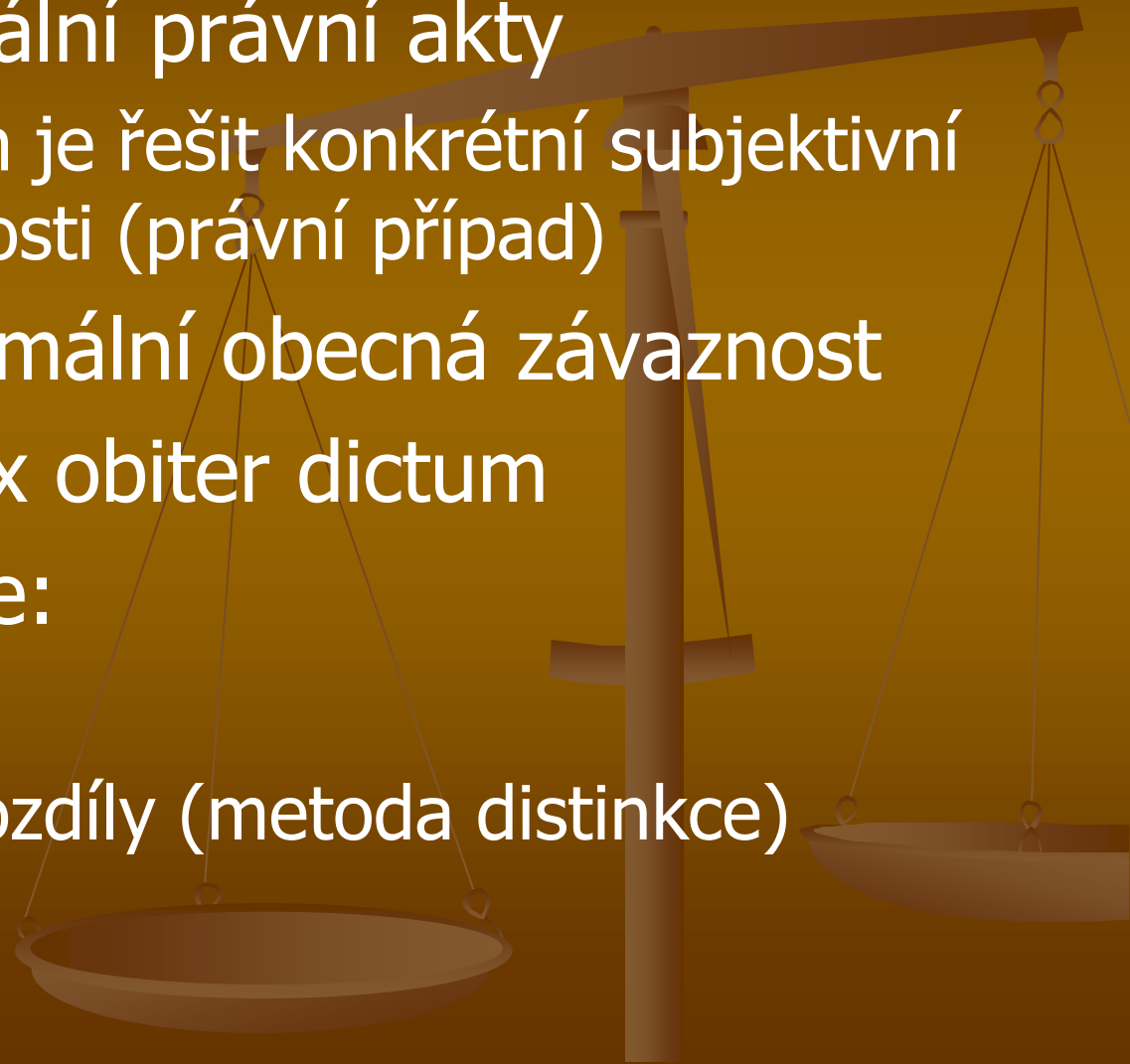
Normativní smlouva

- vznik na základě konsenzu stran, jde o „právní úkon“, ale zároveň pramen práva
  - Odlišnost od soukromoprávních a veřejnoprávních smluv
- především prameny mezinárodního práva smluvního, dále ve vnitrostátním právu kolektivní smlouvy (obligační x normativní část)

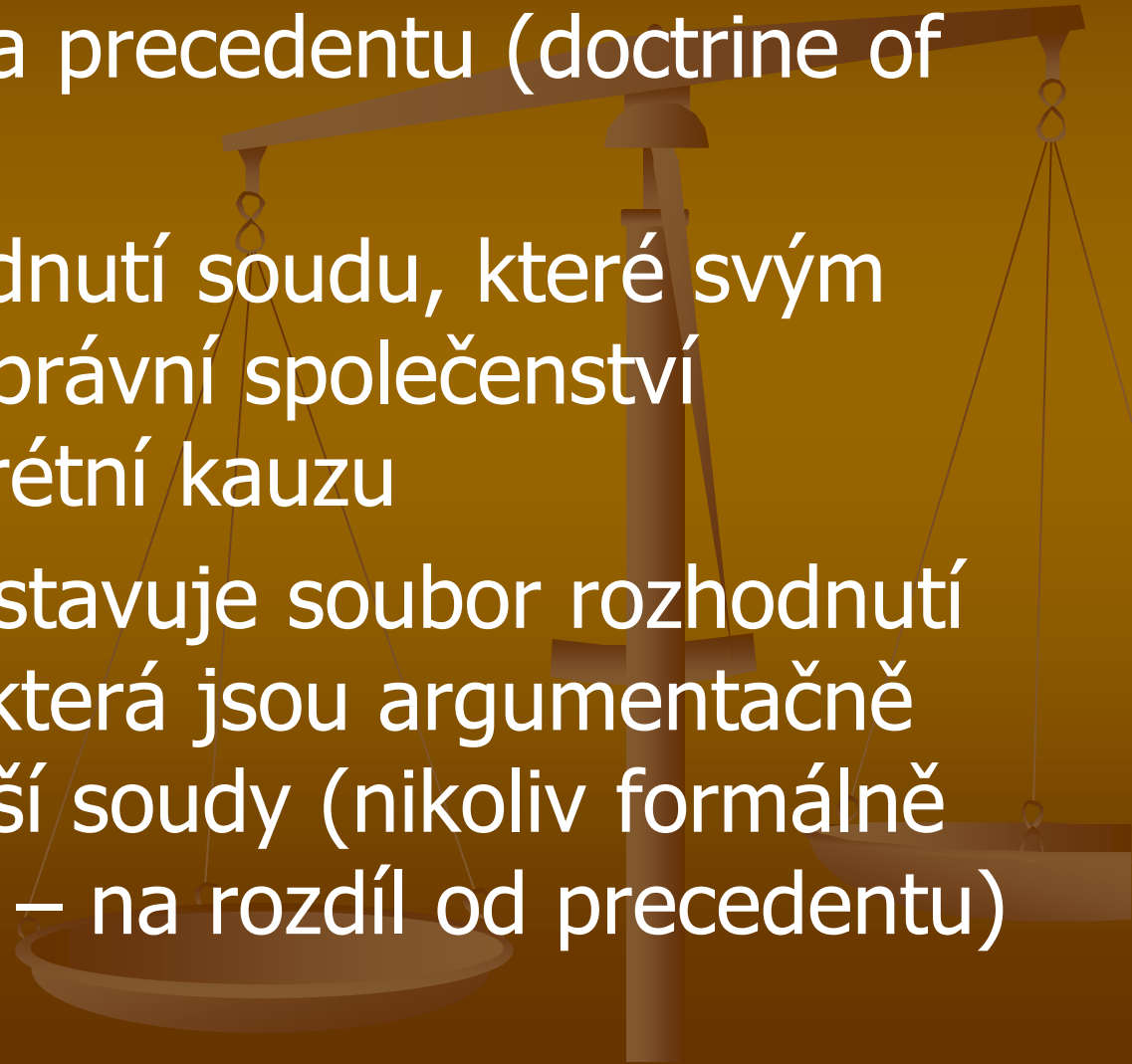
Soudní (správní) precedenty

- Jsou to individuální právní akty
  - Hlavním účelem je řešit konkrétní subjektivní práva a povinnosti (právní případ)
- originalita + formální obecná závaznost
- ratio decidendi x obiter dictum
- principy aplikace:
  - stare decisis
  - argumentace rozdíly (metoda distinkce)

Precedens vs. judikát

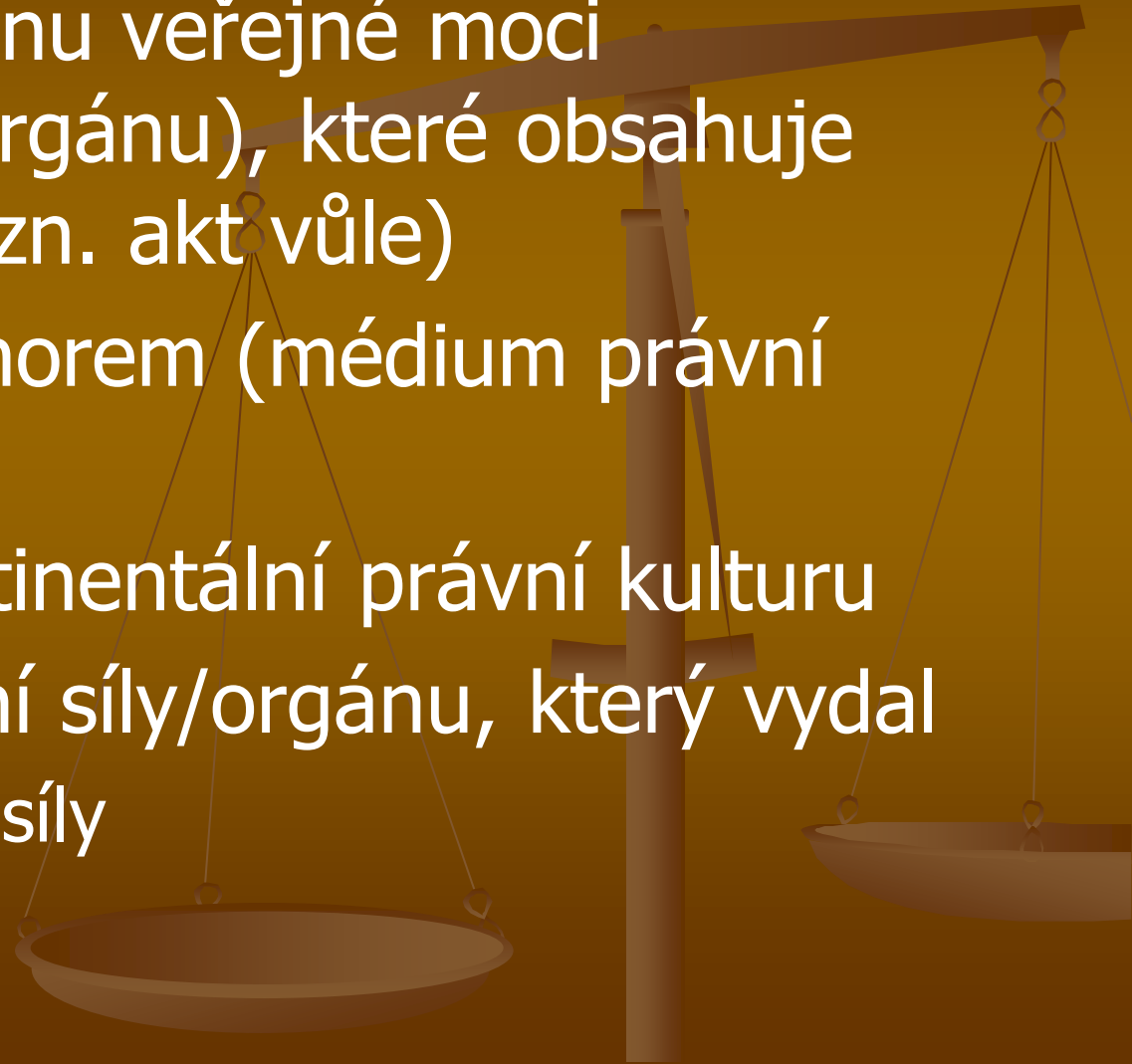
- Ve většině evropských zemí neplatí klasická doktrína precedentu (doctrine of precedent)
- Judikát – rozhodnutí soudu, které svým významem pro právní společenství přesahuje konkrétní kauzu
- Judikatura představuje soubor rozhodnutí vyšších soudů, která jsou argumentačně závazná pro nižší soudy (nikoliv formálně právně závazná – na rozdíl od precedentu)

Normativní právní akty (NPA)

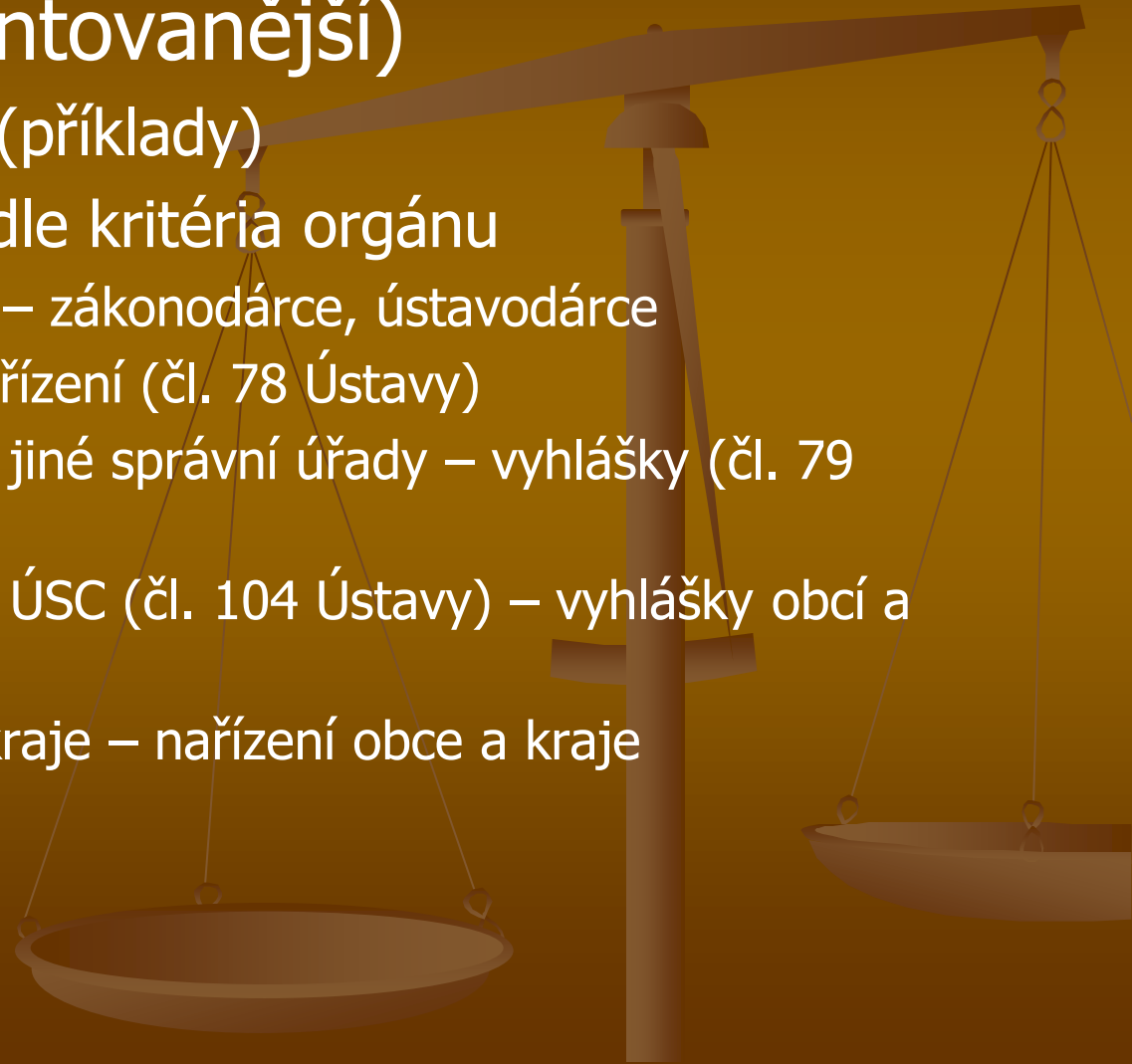
- rozhodnutí orgánu veřejné moci (legislativního orgánu), které obsahuje právní normy (tzn. akt vůle)
- nosič právních norem (médiu právní komunikace)
- typické pro kontinentální právní kulturu
- hierarchie právní síly/orgánu, který vydal
  - Definice právní síly

Prameny práva v ČR

■ **NPA** (nejfrekventovanější)

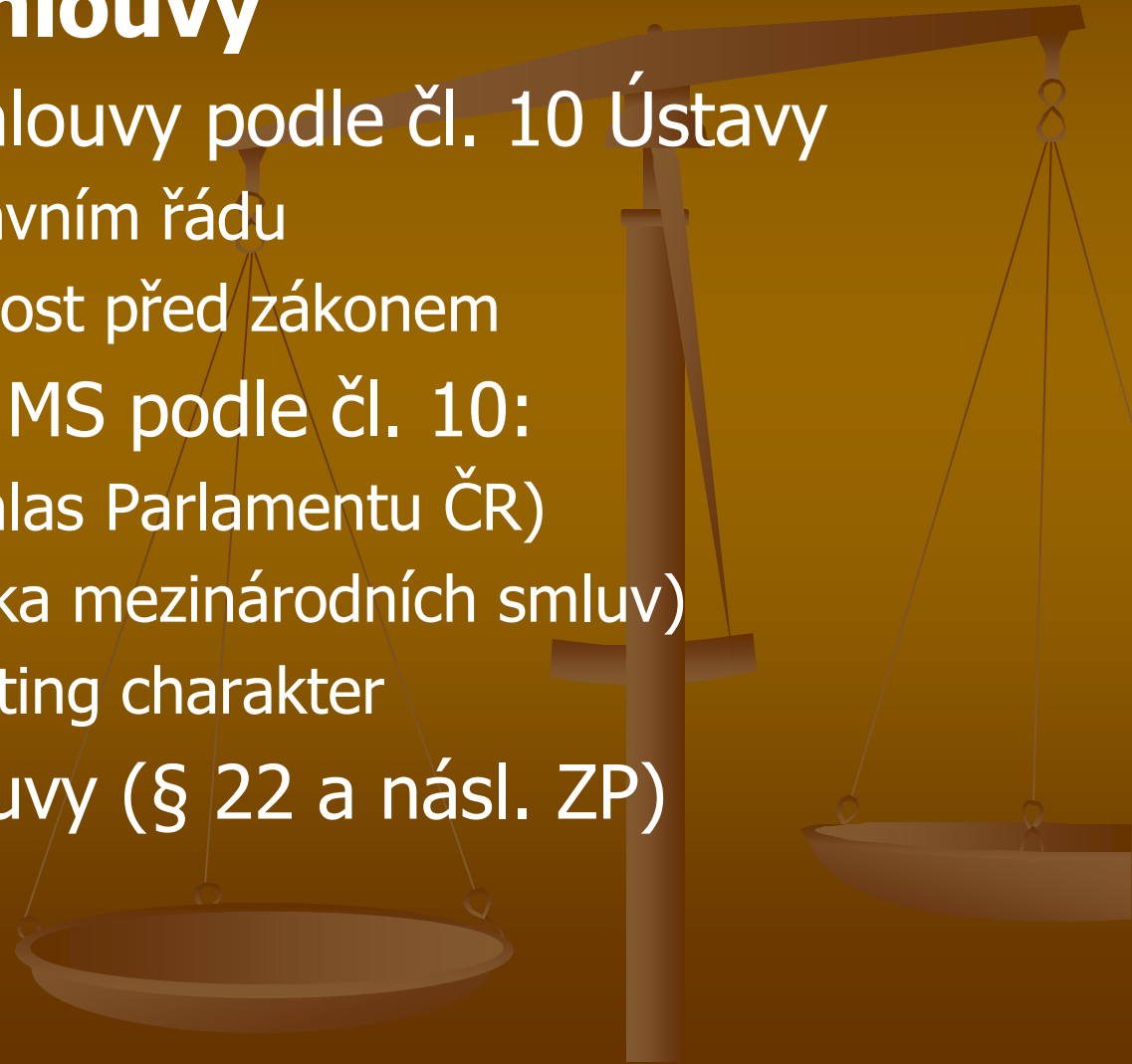
- tvorba kodexů (příklady)
- typologie NPA dle kritéria orgánu
  - Parlament ČR – zákonodárce, ústavodárce
  - Vláda ČR – nařízení (čl. 78 Ústavy)
  - Ministerstva a jiné správní úřady – vyhlášky (čl. 79 Ústavy)
  - Zastupitelstva ÚSC (čl. 104 Ústavy) – vyhlášky obcí a krajů
  - Rada obce a kraje – nařízení obce a kraje

Prameny práva v ČR

■ Normativní smlouvy

- mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy
  - Postavení v právním řádu
  - aplikační přednost před zákonem
- pojmové znaky MS podle čl. 10:
  - ratifikace (souhlas Parlamentu ČR)
  - vyhlášení (Sbírka mezinárodních smluv)
  - Tzv. self-executing charakter
- Kolektivní smlouvy (§ 22 a násl. ZP)

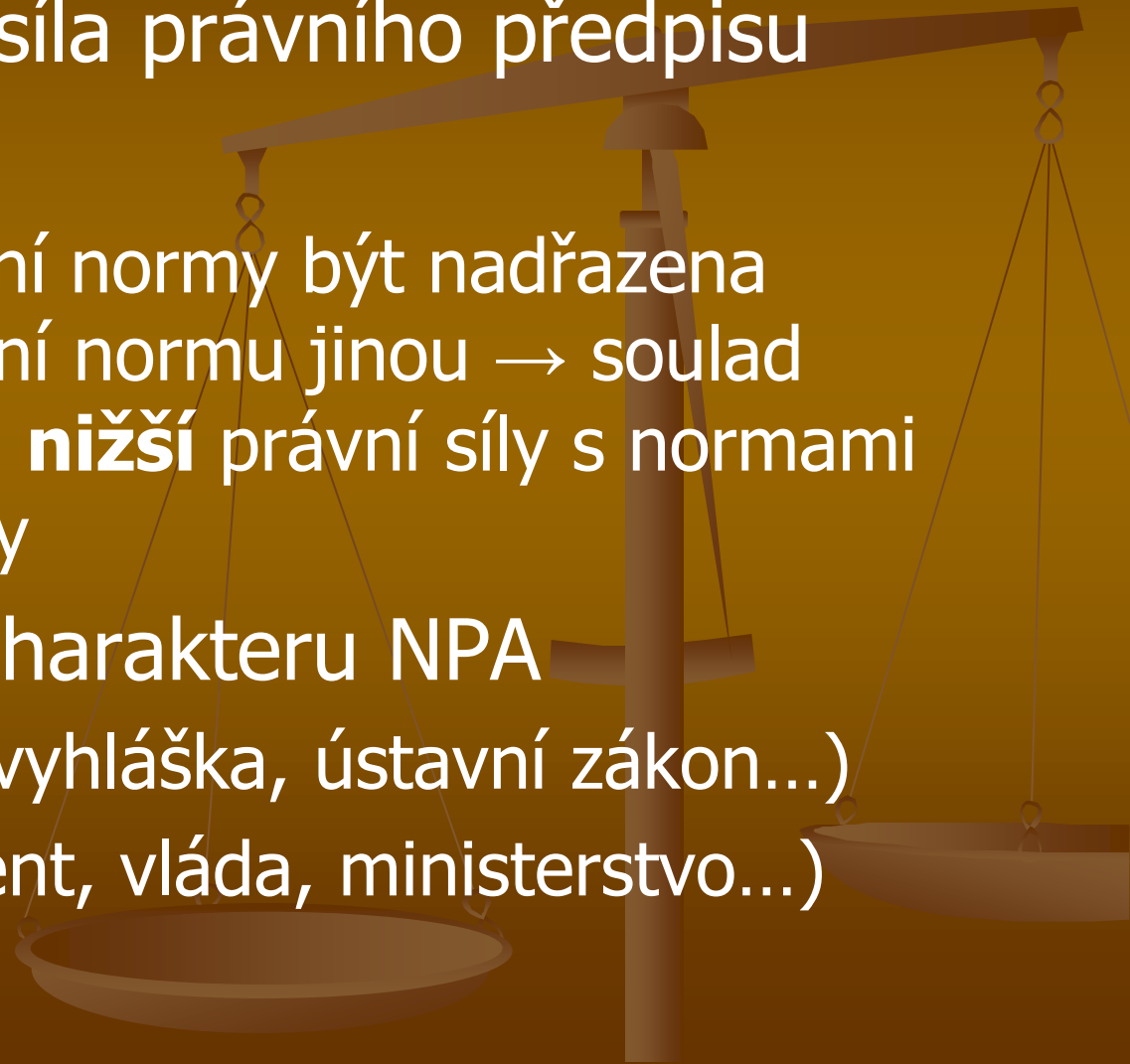
Hierarchie pramenů práva ČR

Právní předpisy

Kritérium: právní síla právního předpisu

■ definice:

- schopnost právní normy být nadřazena (zrušovat) právní normu jinou → soulad právních norem **nižší** právní síly s normami **vyšší** právní síly
- Je odvozena z charakteru NPA
  - Forma (zákon, vyhláška, ústavní zákon...)
  - Orgán (Parlament, vláda, ministerstvo...)

Hierarchie pramenů práva ČR

- NPA vyšší právní síly (zákonné, primární)
  - Ústavní zákon (Ústava atd.), zákon, zákonné opatření
- NPA nižší právní síly (podzákonné, sekundární)
  - Nařízení vlády (čl. 78 Ústavy)
  - vyhláška ÚSÚ (čl. 79 odst. 3 Ústavy)
  - vyhlášky obcí a krajů v samostatné působnosti (čl. 104 odst. 3 Ústavy)
  - Nařízení obcí a krajů v přenesené působnosti
  - Nařízení orgánů státní správy s omezenou působností

Hierarchie pramenů práva ČR

■ kritérium **zmocnění** (delegace)

■ a) originální (=původní)

- jejich tvůrcem je **moc zákonodárná** a orgány územní samosprávy
- všechny zákonné NPA (vyšší právní síly)
- obecně závazné vyhlášky obcí a krajů SP

■ b) derivativní (=odvozené)

- jejich tvůrcem jsou **orgány moci výkonné a orgány územní samosprávy**
- nařízení vlády, rozhodnutí prezidenta republiky obecně normativní povahy, právní předpisy ministerstev a jiných správních úřadů, nařízení obcí a krajů v přenesené působnosti
- *secundum et intra legem*, na základě zmocnění

Právo EU

■ Primární právo

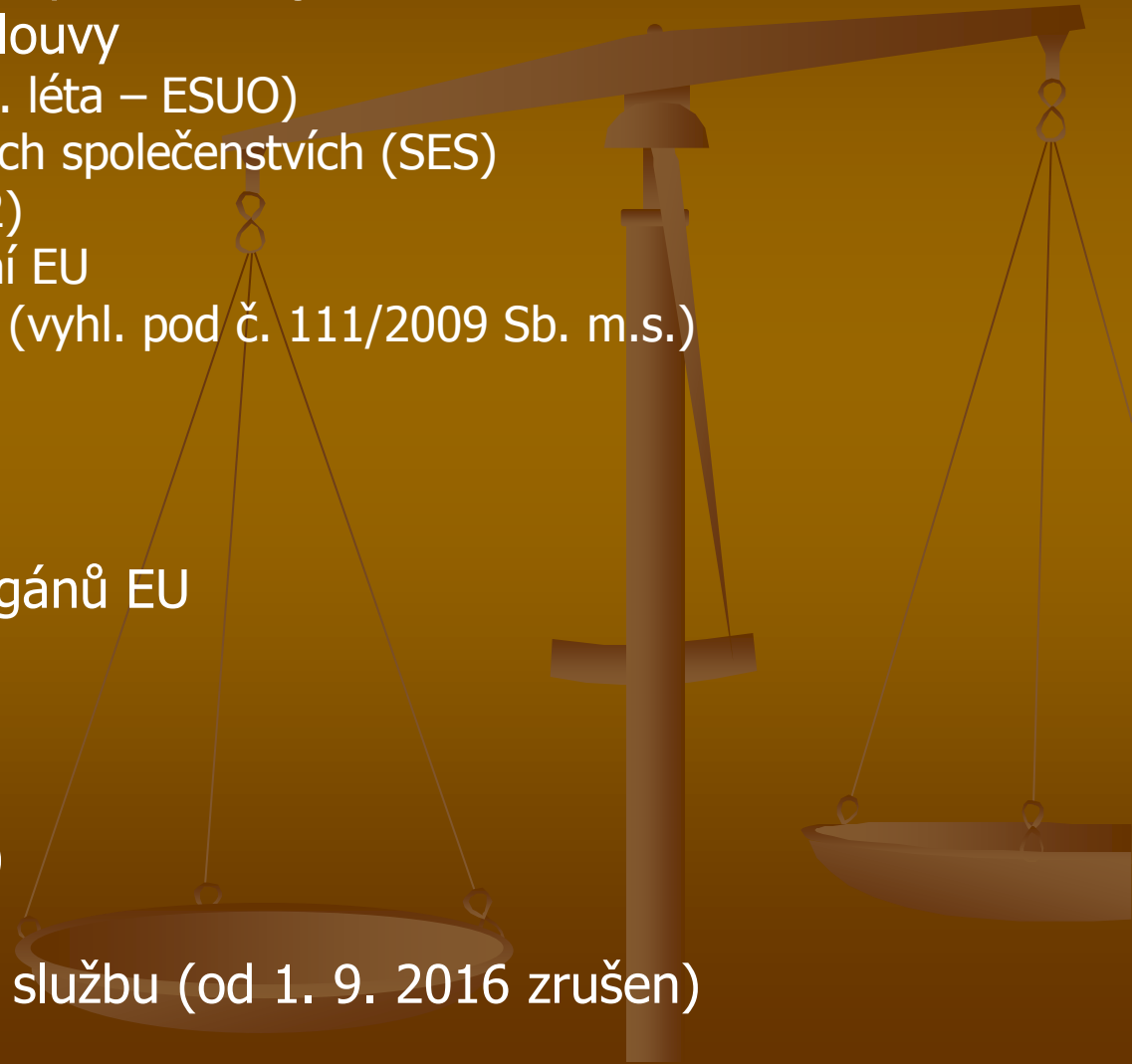
- Součást mezinárodního práva veřejného
- Všechny zakládací smlouvy
  - Římské smlouvy (50. léta – ESUO)
  - Smlouva o Evropských společenstvích (SES)
  - Smlouva o EU (1992)
  - Smlouva o fungování EU
  - Lisabonská smlouva (vyhl. pod č. 111/2009 Sb. m.s.)

■ Sekundární právo

- Směrnice
- Nařízení
- Rozhodnutí dalších orgánů EU
- Doporučení
- Stanoviska

■ Judikatura soudů EU

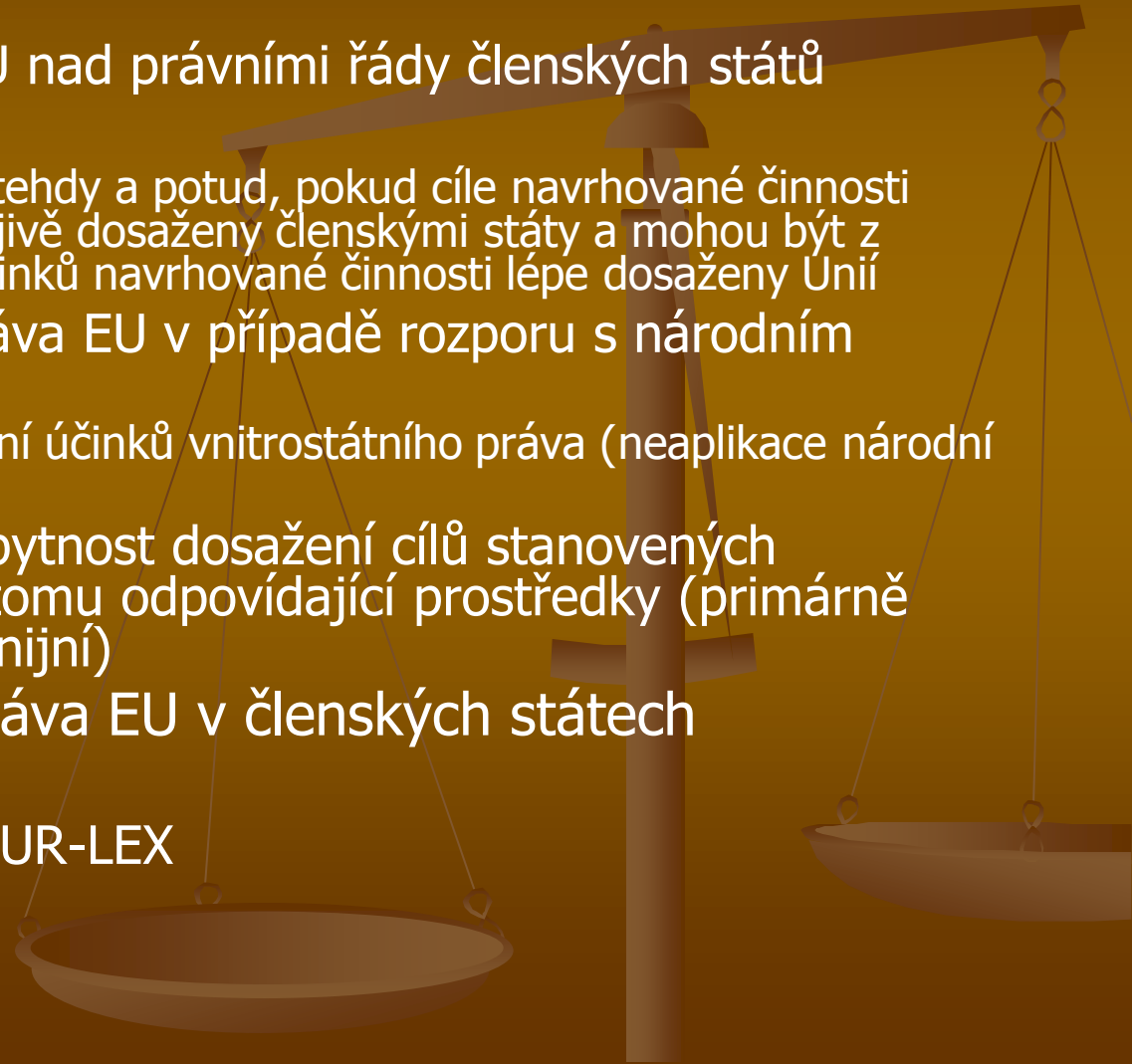
- ESD (Soudní dvůr EU)
- Tribunál
- Tribunál pro veřejnou službu (od 1. 9. 2016 zrušen)

Vztah EU a ČR

■ Principy:

- Nadřazenost práva EU nad právními řády členských států
- Subsidiarita práva EU
  - EU vyvíjí činnost jen tehdy a pokud, pokud cíle navrhované činnosti nemohou být uspokojivě dosaženy členskými státy a mohou být z důvodů rozsahu či účinků navrhované činnosti lépe dosaženy Uníí
- Aplikační přednost práva EU v případě rozporu s národním právem
  - Výsledkem je potlačení účinků vnitrostátního práva (neaplikace národní normy)
- Proporcionalita – nezbytnost dosažení cílů stanovených primárním právem – tomu odpovídající prostředky (primárně národní, pak teprve unijní)
- Publikační platforma práva EU v členských státech
  - Tzv. Úřední věstník
  - Elektronický systém EUR-LEX

Další prameny práva ČR

- Obecné právní zásady (právní principy)
  - Princip právní jistoty, přiměřenosti, právního státu apod.
- Derogační nálezy Ústavního soudu při abstraktní kontrole ústavnosti norem (tzv. negativní zákonodárná pravomoc)
- Ustálená judikatura vrcholných justičních orgánů (NS, NSS, ÚS)
- Judikatura mezinárodních soudních institucí (ESD, ESLP, apod.).

Děkuji za pozornost.

